

ПРАВО НА КОРЕГУВАННЯ МОВИ: ВЛАДА NATIVE SPEAKER НАД NON-NATIVE SPEAKER

Стаття присвячена питанню, як native speaker реалізує свою владу над non-native speaker. Дослідження виконано в рамках теорії лінгвістичного імперіалізму. Для розкриття цих відносин вводиться концепт права на корегування. Для описання фігур native speaker та non-native speaker звертаємося до дослідників лінгвістичного імперіалізму, зокрема Р. Філіпсона, Ю. Цуди тощо. Вказується, що стандартним поглядом на панування native speaker є соціально-економічний, де native speaker постає як фігура, довкола якої концентруються можливості економічної взаємодії та економічний профіт. Натомість, право на корегування демонструє владу native speaker на комунікативному рівні. Суть права на корегування наступна: native speaker як той, хто первісно занурений у мову і краще розуміє її, має право корегувати/виправляти мову non-native speaker. Для розкриття цього концепту звертаємося до концепту соціолектів Р. Барта та стратегій виключення, описаних Ж. Рансьєром. Основною для права на корегування виступає ідея, що мову найкраще може знати той, хто укорінений у мовне і культурне середовище, звідки походить мова – ця ідея є фігурою системності у розумінні Р. Барта. Право на корегування виконує декілька функцій. По-перше, це практика дискредитації мовлення non-native speaker, маркування його як шуму. По-друге, це практика інтерпеляції та формування non-native speaker як об'єкту мовлення, а native speaker – на Суб'єкта. По-третє, це можливість привласнення мовлення non-native speaker, а отже, позбавлення цього мовлення властивості імперативності, влади. Метою лінгвістичного імперіалізму є створення єдиної (глобальної) логіки виключення non-native speakers з (глобального) комунікативного простору. В цій логіці мова виступає як код, подібний до того коду, що описував Ж. Дельоз.

Ключові слова: native speaker, non-native speaker, лінгвістичний імперіалізм, мовленнєвий шум, стратегії виключення.

Актуальність дослідження визначається тим, що сучасне суспільство є транслінгвістичним. Для розкриття суті проблеми проведемо аналогію з концептом транскультурності: він передбачає, що окремий індивід може одночасно бути суб'єктом в різних культурах [Горбунова, 2014, с. 172]; він є точкою перетину та взаємопроникнення впливів багатьох культур. Аналогічно, у своїй лінгвістичній практиці такий суб'єкт не просто піддається впливу різних мов, а й сам говорить різними мовами. Як полілінгвістичний суб'єкт, людина контактує з native speakers та non-native speakers різних мов і/чи виступає сама у їх ролі, а отже, вступає у відносини влади та підпорядкування. Слід зазначити, що всюдисуща і всепроникаюча глобалізація, окрім економічних, культурних, соціальних процесів тощо, глобалізує і мови, отже розширює владу native speakers, збільшуючи кількість non-native speakers.

Особливо актуальним це питання постає у контексті міграційних процесів. Відносини native speaker та non-native speaker особливо концентруються та загострюються на фігурі іммігранта, а ще істотніше дитини-іммігранта, що володіє так званою мовою спадщини (heritage language; тобто мовою, успадкованою від батьків, але не характерною для навколишнього соціуму): така дитина може ідеально знати мову країни, де живе, але все одно бути об'єктом для лінгвістичної дискримінації.

Об'єктом дослідження в статті є відносини між native speakers і non-native speakers (у контексті лінгвістичного імперіалізму), як предмет постає питання, як native speaker реалізує свою владу над non-native speaker.

Для розкриття цих відносин вводиться концепт права на корегування. Одразу зазначимо, що представлений концепт не прив'язаний до конкретної мови, хоча в статті

багато йдеться про англійську: англійська вже стала класикою для теорії лінгвістичного імперіалізму, й усі напрацювання цієї теорії традиційно демонструються саме на прикладі цієї мови. Концепт права на корегування дозволить краще зрозуміти, як реалізується влада з native speakers над non-native speakers у будь-якій мові.

Почнемо з того, що розуміється під native speakers та non-native speakers. Взяти за основу запропоновану Ю. Цуди класову структуру міжнародної комунікації, виділимо 3 класи/страти людей, базуючись на їхньому володінні (англійською) мовою. Ці страти наступні: (1) ті, хто володіють мовою як рідною, (2) ті, хто володіють мовою не як рідною та (3) ті, хто зовсім не володіють мовою [Tsuda, 2013]. Як було зазначено, у статті мова йде тільки про перші 2 страти. Для зручності будемо використовувати англійське позначення цих страт: native speakers, non-native speakers, non-speakers. Автор статті розуміє іронію: в контексті лінгвістичного імперіалізму, що критикує гегемонію англійської мови, віддавати перевагу англійській термінології. На жаль, українська мова не дозволяє ефективно створити *participium*, тому доводиться звертатися до граматичного арсеналу інших мов. Інакше доведеться перевантажувати текст складнопідрядними реченнями.

Цуда категоризує native speakers (англійської мови) як престижний панівний клас, водночас non-native speakers та non-speakers як “заглушений” робочий клас міжнародної комунікації. Панівне становище native speakers випливає з їх можливості легше та більш чітко висловлювати свої ідеї, коли non-native speakers відчують важкість щодо цього (не будемо казати про non-speakers, які взагалі не можуть висловити свої ідеї). Більш за те, Цуда з посиланням на Дж. Такаші, виокремлює цілий ряд стратегій, завдяки яким native speaker може виключати з дискусії non-native speaker: прискорення свого мовлення, використання жаргонізмів/діалектизмів і в цілому складної лексики, використання складнограматичних конструкцій тощо. Тобто завдяки своїм кращим навичкам мови native speaker має змогу заглушати та навіть позбавляти голосу non-native speaker у дискусії. Таким чином, native speakers постає як панівний в інформаційному полі клас, підтвердженням чого для Цуди є домінація англійських (особливо американських) ЗМІ [Tsuda, 2013].

При цьому активна роль у мові – тобто роль автора, творця, суб’єкта, того, хто формує цю мову і взагалі має право її формувати – відводиться native speaker, пасивна роль – приймача та відтворювача, “дублера”, об’єкта мови й споживача ідеології – non-native speaker.

На гегемонію native speakers в інформаційному полі звертав увагу й Р. Філіпсон, якому слід віддати належне за відмінний історичний аналіз становлення гегемонії англійської мови як глобальної. Зокрема, він звертає увагу, що її гегемонію можна відлічувати ще з 1934 року, коли вперше з’явилася ідея англійської як світової мови. Для Великобританії, зокрема, для прем’єр-міністра В. Черчилля, англійська була інструментом розповсюдження ідей, можна сказати, магістраллю для ідеології. За такої перспективи native speaker – це статус транслятора ідеології, коли non-native speaker – знову ж таки, як і у Цуди, просто пасивний приймач [Phillipson, 2008].

Для Філіпсона глобалізація, що відбувається під егідою англійської мови, повністю направлена на економічне благо native speakers англійської мови. Як він каже, неоліберальна (англійська) імперія приносить найбільші прибутки саме для англійських, зокрема, великі прибутки надходять з індустрії навчання англійської мови [Phillipson, 2008]. Дж. О’Реган, підходячи до питання з точки зору світ-системного аналізу, взагалі каже, що англійська мова *паразитично* причепилася до економічних процесів під час становлення сучасної світ-системи, тому для нього майже немає різниці між становленням гегемонії Великобританії, а потім й США, та гегемонією англійської мови (отже, і гегемонію native speakers англійської) [O’Regan, 2021].

Українська дослідниця Т. Козак теж займає економічну позицію у питанні домінування англійської (і не тільки) мови. На її думку, мови виступають товаром на світовому ринку, «обсяги ринкового попиту на який визначаються його споживчими

властивостями, тобто здатністю задовольняти різноманітні потреби її користувачів» [Козак, 2014, с. 212]. Отже, по-перше, native speaker постає як той, хто *володіє* найпривабливішим товаром на ринку (отож, має і відповідний престиж). По-друге, native speaker стає фігурою, довкола якої *концентруються*, згущуються ці можливості, зокрема, можливість економічної взаємодії, максимальний профіт від якої отримує саме native speaker.

А. Ісік продовжує логіку центрації світових процесів довкола англійських native speakers. Він підкреслює, що англійська є інструментом, *виключно завдяки якому* можливо утримувати темп за технологічними, економічними, соціальними тощо інноваціями. Англійська функціонально захопила безліч сфер життя – можна сказати, “монополізувала” дискурси, витіснивши з їх ключових позицій інші мови, – тому для участі у таких дискурсах англійська просто необхідна; англійська відкриває доступ до використання благ цивілізації для тих, хто володіє нею, й закриває цей доступ для тих, хто не володіє [Isik, 2008, с. 126]. За такої перспективи native speaker – це той, хто має доступ до дискурсів та інформації, на відміну від інших класів (можна згадати Ж. Дельоза з його суспільством контролю; до цього повернемося пізніше).

Взагалі ідею про те, що певні дискурси “монополізовані” англійською мовою, можна знайти у багатьох авторів: окрім Ісіка, О’Регана, Філіпсона, можемо згадати С. Зонтаг, що говорить про “монополізацію” англійською процесу глобалізації взагалі, особливо її культурної та економічної сфер [Ларченко, 2007, с. 132].

Підсумуємо вищенаведений короткий огляд словами Ісіка: «Таким чином, лінгвістична нерівність створює культурну, соціальну, економічну та політичну нерівність в суспільстві, надаючи тим, хто говорить [англійською], владу та престиж, що дозволяє їм своєю чергою контролювати суспільство» [Isik, 2008, с. 125]. Ці слова Ісіка доречні й щодо тієї лінгвістичної нерівності, що формується між native speaker та non-native speaker на комунікативному рівні.

Філіпсон, О’Реган та Ісік наголошують на соціально-економічні показники середовища, що аргументують владу native speakers. Проект Цуди знаходить початок цієї гегемонії на комунікативному рівні. Концепт *права на корегування* функціонує саме на комунікативному рівні, частково продовжуючи те, що почав Цуда (стратегії виключення non-native speakers з дискусії відмінно розкриваються в контексті права на коригування). Крім того, концепт права на коригування долає одну з проблем, що присутні майже в усіх вищезазначених авторів і їхніх концептах – це тотальна пасивність non-native speaker, якого бомбардують ідеологіями, але який нічого не може зробити та сказати у відповідь.

Питання щодо non-native speakers має бути поставлене інакше: non-native speaker може активно говорити, проводити контрбомбардування своєю ідеологією, але у native speaker *є інструменти відбору та заглушення небажаних суб’єктів*, їх виключення з публічного простору. Наприклад, native speakers “програмують” наше сприйняття мовлення, задають еталон, за яким ми оцінюємо мовлення, між іншим, non-native speakers, а отже, відсіюємо їх мовлення як придатне/непридатне до прослуховування (так би мовити, від мовлення декого нам буде різати вуха); цей еталон задається ще в школі, коли на уроці англійської мови учням дають аудіювання.

Концепт права на корегування як раз розкриває механізм заглушення та виключення non-native speaker з публічного простору. Для реалізації своєї влади, native speaker очікує мовлення non-native speaker, щоб виправити його та саме цим встановити владу над ним. Тому, з одного боку, non-native speaker має можливість активно говорити, що дає йому змогу проводити контрудари по панівних ідеологіях. З іншого боку, *це говоріння очікується* native speaker, тому воно стає боротьбою ще до конкретного висловлювання. Тут ми опустимо способи та стратегії, як non-native speaker може перемогти в цій боротьбі, хоча підкреслимо, що ця тема якраз є найголовнішою, задля якої зараз і розкривається механізм влади native speaker.

Суть концепту права на корегування наступна: native speaker як той, хто спочатку занурений у мову і краще розуміє її (хоча він може не мати філологічної освіти та в

принципі бути дуже неграмотним), має право корегувати/виправляти мовлення non-native speaker.

Тепер розкриємо, звідки береться право на корегування. У контексті англійської мови, Р. Філіпсон зазначає, що глобальна англійська позиціонує себе як lingua franca, та, попри це, не відповідає її базовому розумінню. Якщо справжня lingua franca (принаймні згідно з *нормативною* позицією Р. Філіпсона) нікому не належить, відповідно, в ній не може бути native speakers, то англійська викладається строго в тому вигляді, в якому вона існує у своїй рідній/оригінальній культурі [Phillipson, 2008, с. 5]. Цьому сприяє ідеалізація методико-методологічних технологій, що використовуються в процесах реалізації ELT (навчання англійської як другої або іноземної мови) [Козак, 2014, с. 213]

Р. Філіпсон підкреслює, що саме тому методики навчання англійській мові часто пропагують навчання разом з native speaker. Він зараховує цю практику викладання корінного стандарту мови до міфів, що підтримують гегемонію англійської мови у світі. Цим стандартом констатується *істинна форма мови, яка може існувати лише в оригінальній культурі*, а native speakers констатується як носій тієї самої істинної мови [Phillipson, 2008, с. 8]. Звідси ж випливає право native speakers корегувати тих, хто не знайомий з материнською культурою мови: бо вважається, що non-native speaker не здатний опанувати (самостійно) мову в її істинній формі. О. Першукова пояснює цю нездатність формуванням так званої вторинної мовної особистості. Під нею розуміється здатність розуміти носіїв іншої “картини світу”, що передбачає “підключення” до когнітивного рівня носіїв іншої мови. Вважається, що сформуванню вторинної мовної особистості важко без перебування у середовищі материнської для мови культури [Першукова, 2019, с. 71].

Але дана теза є характерною не тільки для англійської мови, а й взагалі для сучасної парадигми навчання мовам. Хоча сьогодні на горизонті вже вбачається постнаціональне суспільство, все ж таки сучасна парадигма є національною. Вона передбачає тісний зв'язок між національною державою та національною мовою: мова виступає як символ національної ідентичності, основа збереження культури, а не просто як засіб міжособистісної комунікації [Козак, 2014, с. 212]. Тому збереження та консервація національної мови (у її корінному вигляді) автоматично стає збереженням нації та держави. Відповідно, стандарт навчання мови передбачає викладання її у корінному вигляді; за цим же стандартом потім навчаються і представники інших національностей, що хочуть опанувати мову. Останнє, на нашу думку, і є причиною особливо скептичного відношення до мовного глобалізму представників колишніх колоній і країн, що розвиваються [Козак, 2014, с. 213]

Лінгвістичка Інґрід Гоголін пропонує термін *монолінгвальна установка*, розуміючи під ним ідею та практику підтримання лише однієї мови, що є зазвичай рідною для більшості (звичайно, можна знайти певні виключення). Монолінгвальна установка, на нашу думку, є побічним продуктом зв'язку національної мови й національної держави. Важливо підкреслити, *що з монолінгвальної точки зору, володіння іншою мовою негативно позначається на володінні панівною мовою* [Gogolin, 2013, с. 6]: не хочеться казати, що істинний native speaker знає лише одну мову, але принаймні істинний native speaker з дитинства виховується лише однією мовою, з дитинства живе в середовищі лише однієї мови, а отже повною мірою переживає вплив лише однієї мови (Л. Г. Барантес-Монтеро, проводячи ревізію ідей Філіпсона у латиноамериканському контексті, теж виокремлює цей момент у сфері викладання англійської: панівною ідеологією констатується, що використання інших мов негативно впливає на рівень англійської [Barrantes-Montero, 2018]).

Цікаво, що той-таки Цуда мимоволі підіграє монолінгвальній установці та лінгвістичному імперіалізму. Він констатує тісний зв'язок між культурою та мовою, коли каже, що мова – один із ключових елементів культури й суб'єкта. Саме тому ми повинні захищати «мовну екологію»: не тільки заради збереження держави, але і заради збереження суб'єкта. Але ця шляхетна за своїм прагненням теза одночасно аргументує монолінгвальну

установку, ізоляцію мов від впливу Іншого, віддаляє нас від створення істинної lingua franca (зазначимо, і сам Цуда визнає, що його теорія в крайніх тлумаченнях може призвести до ізоляціонізму) [Tsuda, 2013].

Переходячи до обґрунтування суті концепту, звернемося до Ж. Рансьєра. Хоча Рансьєр відомий як філософ рівності, нам він цікавий через визначені ним механізми виключення суб'єктів з політичної системи та приховування рівності. В книзі «Учитель-незнайко» є концепт, що розкриває одну з граней права на корегування: це концепт пояснення (якщо можна його назвати концептом). (Зробимо невеликий офтоп та висловимося: переклад назви є вкрай невдалим, бо накладає на книгу надлишкові конотації, пов'язані з образом персонажу Незнайки).

Ж. Рансьєр визначає вчителя як того, хто пояснює; пояснення є ключовою функцією вчителя, без якої він і не потрібен. Вважається, що вчитель – це той, хто знає/уміє щось і повинен пояснювати учневі ці знання/навички. За такої перспективи, для того, щоб зберігати потребу в собі (а значить і свою владу), фігурі вчителя необхідно постійно підтримувати дистанцію між учнем та знанням. Тому Ж. Рансьєр констатує (слідом за Ж. Жакото), що вчитель є «виробником отупіння» (фр. *abrutissant*): вчитель вселяє в учня тільки одне знання – що він не здатний самостійно навчитися предмету навчання. Отже, встановлюється ієрархія, влада: учень – це той, хто залежить від вчителя [Рансьєр, 2013b, с. 64].

Опустимо педагогічні поради від Рансьєра, сконцентруємося на концепті *пояснення*. Рансьєр розширює зону застосування “технології” пояснення, стверджуючи, що не тільки освіта, а й сучасне суспільство тримається на поясненні: будь-який розподіл на тих, хто знає, та тих, хто не знає, на професіоналів і аматорів тощо передбачає дистанцію між знанням/умінням та суб'єктом. Наприклад, сучасне домінування економічного дискурсу над політичним передбачає існування експертів-економістів, що краще за інших знають, яку “політику” проводити; будь-який технократичний проект держави передбачає підтримку дистанції між технократом-професіоналом і підпорядкованим суб'єктом.

Повертаємось у контекст лінгвістичного імперіалізму. *Native speaker* під час розмови з *non-native speaker* має можливість підтримувати дистанцію між *non-native speaker* і знанням мови: згадуємо ті самі стратегії виключення Цуди та Такаші. Підтримка дистанції між володінням мовою та *non-native speaker* аргументує необхідність того, хто пояснюватиме мову, тобто *native speaker*, що постає як фігура вчителя/професіонала мови; фігура ж *non-native speaker* у цій ситуації подібна фігурі учня/аматора.

Отже, *non-native speaker* входить у відносини підпорядкування до *native speaker* у ролях професіонала та аматора мови. При цьому, по-перше, якщо *non-native speaker* хоче бути зрозумілим *native speaker*, він зобов'язаний дотримуватися правил мовлення, зрозумілих *native speaker*. По-друге, оскільки *native speaker* контролює ці правила мови та дистанцію між *non-native speaker* і мовою, він може маніпулювати бажанням *non-native speaker*, постійно зсуваючи та розсуваючи дистанцію: то вдаючи, що мова *non-native speaker* йому взагалі не зрозуміла (хоча вона може бути майже ідеальною), то вдаючи, що ось ще трохи й *non-native speaker* освоїть мову (майже) ідеально (цим самим *native speakers* спокушає *non-native speaker*, аби він визнав владу над собою).

Тут доречно перейти до іншого концепту Ж. Рансьєра, вже з іншої книги, «Незгода». Потрібний нам концепт – це *поділ* на логос і шум, тварин логічних і тварин фонічних, що виникає у Рансьєра під час аналізу політичних філософій Арістотеля та Платона. Суть концепту в тому, що політичні системи розділяють підлеглих на 2 страти. Перша – “тварини” логічні – їх мовлення розцінюється як релевантне, логічне, *таке, що може виносити справедливе судження*, тому політичне. Другі – тварини фонічні – які своїм мовленням, як справжні тварини, здатні *лише на стогони радості та розчарування*, тому їх мовлення нерелевантне, не розцінюється як політичне [Рансьєр, 2013а, с. 47]. Концепт пояснення, в принципі, говорить про те саме: мовлення вчителя/професіонала/технократа – логічне, політичне, “мовлення” учня/аматора/підлеглого – лише шум. Дистанція між

знанням і незнанням – це дистанція між істинним мовленням і шумом. Native speaker, підтримуючи дистанцію між non-native speaker і знанням мови, може маркувати його мовлення в публічному просторі як шум (що аналогічне звукам тварини), цим віддаляючи його від участі у політиці.

У цьому сенсі ми можемо сміливо сказати, що native speaker має владу *вимкнути мовлення* non-native speaker: через свої маніпуляції маркувати його мовлення у публічному просторі як нерелевантний шум, що слід ігнорувати. При цьому, така змога є у будь-якого native speaker: не зважаючи на його рівень грамотності, за ним все одно залишається статус носія істинної форми мови, отже залишається останнє слово в оцінці мовлення.

Інший відомий француз Р. Барт у контексті пропонованої теми цікавий нам через концепт *соціолектів*. Соціолект Р. Барта визначає як мову Іншого і власне поділ (національних) мов на соціолекти пов'язує з суспільним поділом праці й антагонізмами класів. Фактично це дискурси соціальних груп: кожен суб'єкт відноситься до певного соціального класу, а отже говорить відповідним соціолектом [Барт, 1989с].

У запропонованому Р. Бартом концепті, зокрема, цікавий момент з дискурсивною зброєю – тими функціями та прийомами, які роблять соціолект як систему сильною. Р. Барт виділяє 3 види зброї:

1. Show – демонстрація аргументів, формул, це захист та напад;
2. Фігури системності (що повинні бути унікальними для соціолекту). Вони покликані забезпечити *цілізність* і *замкнутість* системи, вилучити з неї Іншого як суб'єкта мовлення;

3. Договорювати фрази до кінця. Тут варто процитувати Барта: «...у будь-якій завершій фразі, в її ствердній структурі є щось загрозливо-імперативне. Розгубленість суб'єкта, що боязко підкоряється господарям мови, завжди проявляється в неповних, слабо окреслених і незрозумілих по суті фразах. Справді, у своєму повсякденному, вочевидь вільному житті ми не говоримо цілими фразами; а з іншого боку, володіння фразою вже недалеко відстоїть від влади: бути сильним – означає насамперед домовляти до кінця свої фрази» [Барт, 1989а].

Продемонструємо, як ці зброї функціонують у випадку права на корегування.

По-перше, відзначимо, що non-native speaker не завжди й вміє говорити повні фрази (отже, і надавати їм імперативності). На це вказав сам Барт. Але до цього пункту можна підв'язати ще один концепт Барта – *заїкання* (фр. bredouillement, може означати ще невиразну вимову, бурмотіння). Заїкання – це виправлення мови через її додавання: усну мову не закреслити, тому ми можемо лише додати нові слова, якими перекреслимо, скасуємо старі. Ось що пише Р. Барт про заїкання: «Невиразно передане повідомлення подвійно неспроможне: з одного боку, його важко зрозуміти, але, з іншого боку, при деякому зусиллі його все ж таки зрозуміти можна; воно не знаходить собі місця ні всередині мови, ні поза нею — це мовний шум, подібний до чхання мотора, яке говорить про неполадки в ньому...» (курсив наш) [Барт, 1989b]. Той, хто погано говорить мовою, заїкається нею, змушений постійно виправляти своє мовлення за допомогою додавання. Але native speaker може скористатися своєю можливістю корегувати мову non-native speaker і штучно створювати в останнього заїкання: для цього достатньо лише декілька раз виправити non-native speaker, після чого він сам вже виправляє себе, тобто заїкається, передчуваючи виправлення native speaker. Native speaker змушує non-native speaker заїкатися, чим вганяє його мовлення в стан неповноцінності та неспроможності, робить його просто шумом.

Штучно створене заїкання у non-native speaker дає можливість перервати, роздробити фразу на частини, позбавивши її логічної послідовності, тоді «фраза» стає лише набором слів, звуків, які ні до чого не ведуть; знищується її смислове навантаження. «Фраза» стає порожньою, безглуздою, марною. При цьому така можливість дроблення може мати ефект як на рівні конкретної фрази, так і на рівні систем фраз

(дискурсів/соціолектів): за допомогою корегування можна розривати show дискурсу, створюючи проломи в аргументації, або ж у фігурах системності.

По-друге, native speaker, за допомогою права на корегування, має можливість привласнити фразу non-native speaker, бо її завершення залишається фактично за native speaker. У цьому випадку нам особливо цікава третя зброя. На жаль, Р. Барт, коли описує її, вмикає «режим француза», тобто переходить на поетичну манеру письма і не дає жодних чітких визначень. Але що помітно чітко, Р. Барт встановлює зв'язок між закінченістю фрази та владою. Імперативність, про яку йдеться, ймовірно, передбачає, що влада (у її строгому сенсі) не може бути залежною від оцінки підлеглих.

Ефект від права на корегування може відбуватися навіть не доходячи до реалізації корегування, а вже на етапі самої *можливості* корегувати мову Іншого: просто існуванням цього права native speaker робить мову non-native speaker залежною від своєї оцінки. Реалізація корегування – це як нагадування про право, як виконання вироку: вироку засудження Іншого на владу native speaker над його мовленням. Але навіть якщо native speaker мовчить, він ніби схвалює фразу, сказану non-native speaker. У такій ситуації, навіть якщо фраза non-native speaker була схвалена, вона актом цього схвалення привласнюється native speaker, отже, імперативність фрази теж починає працювати на користь native speaker.

Слід зауважити, що зараз ми опустили те, що native speaker може і просто перехопити ініціативу в мовленні та завершити фразу non-native speaker замість нього: оскільки non-native speaker часто не може розмовляти плавно та без пауз (так звана fluent language), native speaker може використати цю паузу, щоб завершити мовлення non-native speaker і цим, власне, привласнити його.

По-третє, окремо варто поговорити про 2-гу зброю – фігури системності. Важливою характеристикою соціолекту/дискурсу є його *цільність* – відсутність у ньому Іншого. Фігури системності спрямовані на елімінацію Іншого як суб'єкта, як того, хто має право говорити; вони мають на меті перетворити його на об'єкт мовлення, тобто на того, хто обговорюється.

Практики викладання мови виключно в її корінному вигляді – це спосіб легітимації native speaker як суб'єкта, а Іншого – non-native speaker – як об'єкта. Тобто корінний стандарт мови – це фігура системності в рамках (національної) мови; право ж на коригування слідує з цієї фігури. Зокрема, оцінювати мовлення non-native speaker – це робити його об'єктом свого мовлення, своєї оцінки.

Значимо, що до фігур системності слід віднести монолінгвальну установку. Формується подвійна структура: монолінгвальна установка стимулює використання однієї мови в дискурсі, а вже в рамках цієї мови фігурою системності виступає її корінний стандарт, що звужує кількість суб'єктів у дискурсі ще більше. Іншими словами, монолінгвальна установка аргументує розподіл на non-speakers і speakers, а корінний стандарт ділить останніх на native speakers та non-native speakers.

На прикладі цієї подвійної структури видно, що фігури системності (національної) мови переносяться й у конкретні дискурси. Тому лінгвістичний імперіалізм є цінним інструментом влади: фігури системності мови дозволяють контролювати усі дискурси, пов'язані з цією мовою; нав'язування мови дозволяє створити єдину логіку виключення. Натяк на це можна знайти й у Барта, коли він говорив, що в основі соціолектів лежить національна мова, яка чинить уніфікаційний на них вплив.

Єдина логіка виключення функціонує подібно до механізму контролю суспільства, що описав Ж. Дельоз у концепті суспільства контролю. Якщо коротко, механізми суспільства контролю ґрунтуються на варіації єдиної (над)структури, на відміну від дисциплінарних суспільств, які сформовані окремо один від одного за спільною моделлю; дисциплінарні простори – це окремі одна від іншої матриці, коли (під)простори контролю – модуляції єдиної субстанції [Делез]. У єдиній субстанції суспільства контролю панує код/пароль, що допускає чи не допускає індивіда до інформації, в такий спосіб і

відбувається контроль. Зараз ми пропонуємо тезу, що мова може формувати таку єдину субстанцію, а паролем в ній виступають навички володіння мовою (зазначимо, що Дельоз покладав цей код як цифровий; ми ж йдемо в інший бік). У такій перспективі єдина субстанція є *єдиною логікою виключення суб'єктів з комунікативного простору*: використання тих самих фігур системності й інших практик виключення (зокрема, права на корегування), незалежно від конкретної модуляції/дискурсу мовного простору. Щобільше, щоб заволодіти паролем, необхідно пройти відповідне навчання (мовні курси), скласти тести та сертифікації (IELTS чи TOEFL в англійській), тобто бути обробленим певною ідеологією та системою. І тільки коли у вас є пароль, ви отримуєте доступ до модуляцій/дискурсів єдиної субстанції. А оскільки, згідно з ідеєю корінного стандарту мови, мову на 100% може знати лише *native speaker*, то і доступ до усіх областей цієї субстанції може отримати лише *native speaker*.

Насамкінець зазначимо, що фігура *native speaker* здатна порушувати щільність соціолекту/дискурсу Іншого. Для Барта соціолект – це мова бажання: за допомогою нього ми знаходимо подібних до себе та відсіюємо інших; соціолекти «нецікаві, байдужі один до одного» [Барт, 1989с]. *Native speaker* – це статус бажаного, до якого прагне *non-native speaker*. Причин цьому можна назвати багато: цей статус дає можливість говорити та бути почутим; статус того, кого визнають; часто довкола панівної мови утворюється аура престижу та соціального успіху, тобто *native speaker* – це ще й статус престижності; статус *native speaker* дає доступ до дискурсів/модуляцій мовної субстанції тощо. Фігура *native speaker* спрямовує бажання учасників дискурсу (*non-native speakers*) на себе. Отже, *native speaker* стає не просто суб'єктом, він стає звеличуваним Суб'єктом.

Альтюссерівською мовою, *native speaker* – це Суб'єкт, а *non-native speaker* – суб'єкт. Присутність фігури *native speaker* у будь-якому соціолекті/дискурсі – це присутність Суб'єкта, що означає центрацію цього соціолекту/дискурсу на ньому. За такої інтерпретації, реалізація корегування постає вже не тільки як нагадування про право, але і як інтерпеляція Суб'єкта до суб'єктів, тобто “запрошення” їх до ідеології/права на корегування.

Якщо підсумовувати результати, основною для права на корегування виступає ідея, що мову найкраще може знати той, хто укорінений у мовне і культурне середовище, звідки походить мова – ця ідея є фігурою системності, що аргументує право та ставить на меті перетворити *non-native speaker* на об'єкт мовлення, а *native speaker* – на Суб'єкта. При цьому, самою метою лінгвістичного імперіалізму ми вважаємо створення єдиної (глобальної) логіки виключення *non-native speakers* з (глобального) комунікативного простору; в цій логіці мова виступає як код, що надає або не надає доступ до дискурсів.

Право на корегування у статті тлумачиться як механізм, що виконує декілька функцій. По-перше, це є практика дискредитації мовлення *non-native speaker*, маркування його як шуму. На нашу думку, це можна тлумачити як позбавлення людини права голосу. По-друге, це практика інтерпеляції, встановлення ролі Суб'єкта та суб'єкта. По-третє, це можливість привласнення мовлення *non-native speaker*, а отже, позбавлення цього мовлення властивості імперативності, влади.

Відтак право корегування є сильною і дієвою зброєю, яка не зводиться тільки до розривів мови, її дискредитації, оцінки тощо. Закінчити хотілося б швидше практичним прикладом, ніж теоретичною конструкцією: будь-яка теоретична конструкція все ж таки сильна своєю практичною спрямованістю. За звичай, ця практичність – ситуативна, але засвідчує силу права корегування. Звернемося до теми модальних дієслів. Для прикладу візьмемо модальні дієслова в англійській мові: у ній є досить тонка різниця між *should*, *must*, *have to* – всі три дієслова виражають зобов'язаність різного ступеню суворості. Припустимо ситуацію діалогу між *native speaker* і *non-native speaker* (наприклад, корінним мешканцем та іммігрантом), коли *non-native speaker* вимагає чогось від *native speaker*. Наприклад, політичних прав: «*You must give me the rights!*» – строгий імператив, що проголошується іммігрантом. Але *native speaker* може скористатися своїм правом

корегування, посилається на тонкощі вживання модальних дієслів та відкоригувати імператив: «You should give me the rights!». І хоча різниця не велика, але імператив перестає бути строгим, тепер він декларує “м’яке” зобов’язання, таке, яке можна проігнорувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Барт Р. Война языков. *Ролан Барт - Избранные работы. Семиотика. Поэтика*. Москва: Прогресс, 1989. С. 535–540.
- Барт Р. Гул языка. *Ролан Барт - Избранные работы. Семиотика. Поэтика*. Москва: Прогресс, 1989. С. 541–544.
- Барт Р. Разделение языков. *Ролан Барт - Избранные работы. Семиотика. Поэтика*. Москва: Прогресс, 1989. С. 519–534.
- Горбунова Л. С. Транскультурна освітня стратегія в контексті викликів глобалізації. *Філософія освіти*. 2014. № 1. С. 158–198.
- Дельоз Ж. Суспільство контролю PostScriptum. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n34texts/deleuze.htm>.
- Козак Т. М. Теорія лінгвістичного імперіалізму як реакція на глобальне поширення англійської мови. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. Дніпропетровськ, 2014. №8. С. 211–216
- Ларченко В. В. Язык и власть: отношение глобальное/локальное в дискурсе постколониализма : дис... канд. філос. наук : 09.00.04 / Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2007. 305 с.
- Першукова О. Особливості формування мовної особистості користувачів глобальною англійською. *Модерація як інноваційна форма навчання в умовах закладу вищої освіти* / за ред. Т. О. Пономаренко ; Київський ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2019. С. 69–72
- Рансьєр Ж. Несогласие: Политика и философия. СПб: МАСИНА, 2013. 192 с.
- Рансьєр Ж. Учитель-незнайко. П’ять уроків із розкріпачення / пер. з фр. А. Рэпа. Київ: Ніка-центр, 2013. 168 с.
- Barrantes-Montero L. G. Phillipson’s Linguistic Imperialism Revisited at the light of Latin American Decoloniality Approach. *Educare*. Ерадія, 2018. Vol. 22 No. 1.
- Gogolin I. The “monolingual habitus” as the common feature in teaching in the language of the majority in different countries. *Per Linguam*. Гамбург, 2013. Vol. 13 No. 2.
- Isik A. Linguistic Imperialism and Foreign Language Teaching. *The Journal of AsiaTEFL*. 2008. Vol. 5, No. 1. С. 123–144.
- O’Regan J. Capital and the Hegemony of English in a Capitalist World-System. *World Englishes: Ideologies* Vol. II / за редакцією R. Rubdy, R. Tupas, M. Saraceni. Лондон: Bloomsbury, 2021.
- Phillipson R. Linguistic imperialism of neoliberal empire. *Critical Inquiry in Language Studies*. Філадельфія, 2008. №5. С. 1–43.
- Tsuda Y. The Hegemony of English and Strategies for Linguistic Pluralism: Proposing the Ecology of Language Paradigm. *The Global Intercultural Communication Reader*. Лондон, 2013. 2nd Edition.

Панов Володимир Ярославович

аспірант кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
61000, Харків, майдан Свободи, 4
E-mail: vovik.suis.fou@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8401-915X>

Стаття надійшла до редакції: 04.09.2021

Схвалено до друку: 08.11.2021

THE RIGHT TO LANGUAGE CORRECTION: THE AUTHORITY OF NATIVE SPEAKER OVER NON-NATIVE SPEAKER

Panov Volodymyr Ya.

PhD Student at the Department of Theoretical and Practical Philosophy named after Professor J. B. Schad

V. N. Karazin Kharkiv National University

4, Maidan Svobody, Kharkiv, Ukraine

E-mail: vovik.suis.fou@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8401-915X>

ABSTRACT

This article is devoted to the question of how a native speaker exercises his authority over a non-native speaker. The research was carried out within the framework of the theory of linguistic imperialism. To reveal these relations, the concept of the right to correction is introduced. To describe the figures of native speaker and non-native speaker, we turn to researchers of linguistic imperialism, in particular R. Phillipson, Yu. Tsuda, etc. It is said that the standard view of the dominance of the native speaker is socio-economic, where the native speaker appears as a figure around whom opportunities for economic interaction and economic profit are concentrated. On the contrary, the right to correction demonstrates the native speaker's authority at the communicative level. The essence of the right to correction is as follows: a native speaker, as someone who is originally immersed in the language and understands it better, has the right to correct the language of a non-native speaker. To explain this concept, we turn to the concept of sociolects by R. Barthes and exclusion strategies described by J. Rancière. The basis for the right to correction is the idea that the language can best be known by those who are rooted in the linguistic and cultural environment from which the language originates - this idea is a figure of consistency in the understanding of R. Barthes. The right to correction is interpreted as a mechanism that performs several functions. First, it is the practice of discrediting non-native speaker speech, labelling it as noise. Secondly, it is the practice of interpellation and formation of the non-native speaker as the object of speech, and the native speaker as the Subject. Thirdly, it is the possibility of appropriating the speech of a non-native speaker, and therefore, depriving this speech of the property of imperativeness, authority. The goal of linguistic imperialism is to create a single (global) logic for the exclusion of non-native speakers from the (global) communicative space. In this logic, language acts as a code similar to the code described by G. Deleuze.

Keywords: *native speaker, non-native speaker, linguistic imperialism, speech noise, exclusion strategies.*

REFERENCES

- Barthes R. (1989). War of the languages. In *Roland Barthes - Selected works. Semiotics. Poetics* (pp. 535–540). Moscow: Progress. (In Russian).
- Barthes R. (1989). Hum of the languages. In *Roland Barthes - Selected works. Semiotics. Poetics* (pp. 541–544). Moscow: Progress. (In Russian).
- Barthes R. (1989). Separation of languages. In *Roland Barthes - Selected works. Semiotics. Poetics* (pp. 519–534). Moscow: Progress. (In Russian).
- Gorbunova L. S. (2014). Transcultural educational strategy in the context of challenges of globalization. *Philosophy of education*. 2014, 1, 158–198. (In Ukrainian).
- Deleuze G. Postscript on the societies of control. Retrieved from: <http://www.ji.lviv.ua/n34texts/deleuze.htm>. (In Ukrainian).
- Kozak T. M. (2014). The theory of linguistic imperialism as a reaction to the global spread of the English language. *Philosophy and political science in the context of modern culture*. Dnipropetrovsk, 2014, 8, 211–216. (In Ukrainian).
- Larchenko V. V. (2007) *Language and power: the global/local relationship in the discourse of postcolonialism*. (PhD thesis). Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University. (In Russian).
- Pershukova O. (2019). Peculiarities of the formation of linguistic personality of users of global English. In T. O. Ponomarenko (Ed.), *Moderation as an innovative form of education in the*

- conditions of a higher education institution* (pp. 69–72). Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University. (In Ukrainian).
- Rancière G. (2013) *Disagreement: Politics and Philosophy*. Saint Petersburg: MACHINA. (Original work published 1995). (In Russian).
- Rancière G. (2013) *The Ignorant Schoolmaster: Five Lessons in Intellectual Emancipation*. (A. Repa Trans.). Kyiv: Nika-center. (Original work published 1987). (In Ukrainian).
- Barrantes-Montero L. G. (2018) Phillipson's Linguistic Imperialism Revisited at the light of Latin American Decoloniality Approach. *Educare, Eradia*, 2018, Vol. 22 No. 1.
- Gogolin I. (2013) The “monolingual habitus” as the common feature in teaching in the language of the majority in different countries. *Per Linguam*. Gamburg, 2013, Vol. 13 No. 2.
- Isik A. (2008) Linguistic Imperialism and Foreign Language Teaching. *The Journal of AsiaTEFL*. 2008, Vol. 5, No. 1, 123–144.
- O'Regan J. Capital and the Hegemony of English in a Capitalist World-System. In R. Rubdy, R. Tupas, M. Saraceni (Ed), *World Englishes: Ideologies* Vol. II. London: Bloomsbury, 2021.
- Phillipson R. Linguistic imperialism of neoliberal empire. *Critical Inquiry in Language Studies*. Philadelphia, 2008, 5, 1–43.
- Tsuda Y. The Hegemony of English and Strategies for Linguistic Pluralism: Proposing the Ecology of Language Paradigm. *The Global Intercultural Communication Reader 2nd Ed*. London, 2013.

Article arrived: 04.09.2021

Accepted: 08.11.2021